

Barndommens jul

En højtider, med mange gode minder, er julen. Når julen nærmer sig, stemmes sindet på en særlig måde. Ingen anden årstid formår at vække minder, som julen går det. Måske varmer vi os ved den lykkelige omstændighed, at vi hurtigere glemmer fortrædeligheder, skuffelser, slid og hvad der ellers kan nævnes, frem for det, der ligger i julelampens skær. Tilmed synes det at gå med barndommens jul som med soldaterhistorier: De bliver bedre med årene. Altså er også mine minder om barndommens jul engang i begyndelsen af 30'erne ganske subjektive.

Det begyndte engang hen på efteråret, når far udså sig den bedste grin i kuldet og sendte de øvrige på slagteriet. Nu blev der ofret den tilbageblevne ekstra opmærksomhed, kostplanen blev forbedret, og vi fulgte nøje dens trivsel. Nu og da slog far et selvbinderbånd om livet på grisen, mens denne fornøjet gryntede og åd. Så blev båndet med spænding holdt op mod mærket på bjælken, jo det blev en god julegris, 39 tommer nu næsten 40 tommer. Når naboerne kom indenfor skulle de se vidunderet. Lidt før jul var dens dage talte. Der gik bud til "den lille Ole", som vi sagde, dog ikke når han hørte på det. Han slagtede vist alle byens julegrise.

Det tunge sulekar, der længe havde stået tomt, kom op fra kælderen og blev skuret og skrubbet. Med bunden i vejret og en dør ovenpå dannede det slagtebænken. Naturligvis skreg den arme gris, da den blev slæbt fra svinestien til slagtebænken, men der var ingen vej tilbage. Hurtigt fik den det dræbende stik fra Oles skarpe kniv, og mor stod parat med balje og gryde for at opsamle blodet til mange dages måltider.

Nu skulle grisen skoldes i karret, hvor den blev vendt og drejet, hvorefter mændene tog fat på at skrabe hud og hår af det store dyr. Havde vandet i karret ikke været skoldhedt, brummede Ole slemt, og mor var endda stået tidligt op længe før daggry for at koge vand i den store gruekedel. Ole havde medbragt diverse redskaber som knive, kræmmerhusforme, skrabejern og strygestål. Når grisen var skrabet ren fra tryne til halespids, blev den hængt op i en solid krog i portåbningen.

Nu blev indvoldene taget ud, og vi børn fulgte spædt med for at se, hvordan sådan en gris så ud indeni. Byens børn var som ofte kommet til, formentlig hidkaldt af grisens skrål. Mor havde forinden stillet lerfade og baljer frem til Ole, så snar lå hjerte, lever og nyrer et sted, og tarme et andet, hovedet et tredje sted osv. Far bar efterhånden ind til køkkenet, hvor der nu blev travlhed. Heldigvis var Agnes fra Bankhusene kommet for at hjælpe mor. De to hjalp altid hinanden på begivenhedsrige dage. Agnes tog som regel fat på at rense

og vende tarme, men føj, hvor det stank, selv om yderdøren stod åben. Naturligvis skulle de gøres pinlig rene for senere at kunne anvendes til blodpølserne. Med to strikkepinde holdt tæt sammen og med brug af meget vand, lykkedes det da også, og ingen tænkte senere på deres tidligere anvendelse.

I grisens indre sad plukfedt og flommefedt. Det skar min mor i tern og kom det i en stor gryde til afsmeltning. Efterhånden som det smeltede, blev det tilsat løg og æbleskiver for at give fedtet en bedre smag. Efter afsmeltningen var der dog en rest tilbage. Det kaldte vi "Fedtegrever", som var det første aftensmåltid af årets julegris.

Der herskede en travlhed den hele dag og den næste med. Kød skulle males til medister og spegepølser. Der skulle laves finker og leverpostej, og af hovedet blev sylten kogt og formet. Vi børn hjalp til ved kødhakkemaskinen og hentede brændsel og vand til komfur og gruekedel. Alt imens gik snakken om den forestående jul, og julebagning og juleindkøb i Holbæk, men også om alvorlige emner. Agnes, der var et godt og følsomt menneske, mente ikke man burde drikke vin. Havde Paulus ikke sagt: Hold jer fra druk og svir. Jeg fandt nu, at mor stod stærkere i den sag, for hun kunne henvise til Jesus og brylluppet i Kana. Den første dag gik på hæld, far kom ind fra stalden, og vi satte os ved bordet og nød de varme Fedtegrever med brødhumpler til.

Den næste dag skulle der koges blodpølser. Et pølsehorn, der var dannet af et oversavet kohorn, blev sat i den ene ende af en tarm, mens den anden var lukket ved syning eller pølsepind. En sådan var dannet af en lang torn fra en slåenbusk. Nu blev vællingen hældt gennem hornet, og når pølsens længde var passende, blev den lukket med en ny pølsepind. Så kom pølserne over i gruekedlen, og når de var kogte, kom de selv over til overfladen. De dampende pølser blev lagt over i et stort lervad med et klæde over, for de skulle være varme, når aftenens gilde med pølser, farin og dyppelse tog sin begyndelse. Vi spiste os mætte, og endda var der blodpølse til flere gange i den kommende tid.

Så var der "Gris på gaflen" i lang tid frem over. Det, der strakte sig længst, var den røgede skinke, spegepølserne, der blev hængt op på loftet ved skorstenen, og det salte flæsk i sulekarret, mens det ferske hurtigt fik ende. Henkogning var endnu ikke rigtig slået igennem. Der var flere, og der var flere, der skulle have lille steg eller pølseende. Stik lige ned til skolelæreren med det her, sagde mor. Det var der ikke noget fedteri ved, for efter høst var læreren kommet med to glas nyslået honning af egen avl til mor. Der var også folk, der havde hjulpet mine forældre med et eller andet i årets løb, f.eks. i høstens tid. Det skulle også honoreres med lidt sul til jul. Det gamle mundheld: "Ded gø' it så nøje mæ en pøls i slavttiden" gjaldt også i mit hjem.

Når det ferske af julegrisen var spist, måtte høns og duer holde for, hvad man selvfølgelig ikke skal kimse ad. At købe ind hos slagteren hørte til sjældenhederne, og dog. Min mor opdagede, at slagteren til en afveksling for "sit eget kød ønskede sig duesteg, og så byttede hun dueunger for fars til fælles glæde. Også et andet forhold skabte variation. Når foråret kom, fik vi mere kærnemælk hjem fra mejeriet end helt nødvendigt. An denne overskudsmælk fremstillede mor de fineste knaposte med kommen både i og over. Dem

fik slagterimand og fiskehandler et godt øje til, og så kom den tuskhandel i gang. Jo, mine forældre havde en god arbejdsfordeling. Far fodrede fedekalven, men mor solgt den.

Der var mange andre juleforberedelser end at slagte julegrisen. Der skulle vaskes, bages og der skulle gøres rent ude som inde. Selv i staldene skulle spindelvæv fejles ned fra lofter og vægge. Det var ikke lige spændende alt sammen, men så måtte vi se frem til juleindkøbsturen til Holbæk. Vi landsbybørn gik kun i skole hver anden dag, og da min søster og jeg ikke gik i skole på de samme dage i ugen, var det nødvendigt, at en af os fik fri fra skole for at vi kunne nu rutebilen, der dengang ikke løb overflødige gange på det offentlige bekostning. Vi skulle nu ikke for tidligt af sted, lysene i storbyen skulle gerne være tændte, men heller ikke for sent, for alle ærinder skulle nås på denne dag. Der var ingen ekstrature.

Dagen i forvejen havde vore sparegrise fået en kniv i ryggen for at lette dem for småmønter, der i årets løb var kommet i dem. Ægmanden kom hver anden ugedag efter æg, vejede kurven med sin bismær i pund og kvint, tog så sin snørepung frem og lagde pengene på bordet. Pulsende på sin cigarstump forlod han os, mens vi børn kastede os over 1-ører, 2-ører, til og med 25-ører, som vi puttede i sparegrisene. Store beløb blev det ikke til i et husmandshjem under 30'erne landbrugskrise. Retfærdigvis må man så huske, at priserne på de varer, der skulle indkøbes, også var ganske lav. Alligevel var det en god leverregel fra en gammel bedstemor: Køb ikke, hvad du kan bruge, men kun, hvad du ikke kan undvære.

Mens min far nu passede bedriften, drog min mor og vi to børn ud til korsvejen, hvor rutebilen fra Undløse kom. Der var allerede mange i bussen. De kom ovre fra Søndersted og Undløse, så dem kendte vi ikke noget til. Afstanden mellem Jernløse-sognene og Undløse-Søndersted sognene har altid været større end den geografisk målestok berettede til. Selv 20 års kommunesammenlægning har vist ikke ændret på dette forhold. Efter adskillige stop nåede vi Holbæk, kørte op ad Ahlgade og Nygade til Holbæk Station, hvor alle stod ud og hastede mod forretningerne. Vi gik ad Nygade og op af den store trappe til Bondestandens Sparekasse, hvor vi spurgte om afregning af de sidst leverede grise til slagteriet. Et par aldrende gårdmænd fra omegne sad bag skranken sammen med en yngre dame, der klarede vort problem. Nu havde mor penge til de forstående indkøb. Hun stiledede mod Østrup-Rasmussen forretning, og vi børn fulgte gladelig med, for her var en flot juleudstilling, og vi fik hver en lineal med firmanavnet påtrykt. Forretningen lå på Ahlgade, hvor der i dag sælge cykler i kælderen og ure ovenpå. Da mor havde købt knapper, elastik og blomstret stof til forklæder, gik turen højere op i gaden. Vi skulle ind til blikkenslager Andersen efter en kedel med riflet bund og fløjtetud til en halvanden kroners penge. Den forretning lå i porten, hvor Guld og Sølvhuset nu ligger. Vi fortsatte op ad

gaden til musik- og radioforretningen J. J. Andreassen på torvet nær Postgården. Forretningen havde solgt os en radio i efteråret, leveret på stedet af de to døtre i deres flotte bil. Ved den lejlighed fik de øje på min mors vraltende ænder og ønskede sig én til jul, hvilket nu skete fyldest.

Da vi ikke så forretningsvinduer i Krøjerup var alt nyt og spændende, så der måtte stoppes op ved mange forretninger og "ih og åh har du set den der".

På den anden side af gaden skulle vi ind til en af de to isenkræmmer, hvis forretninger dengang var stærkt præget af landets hovederhverv: landbruget, og ikke som nu af forbrugersamfundets krav og ting og sager.

Videre ned ad gaden kom vi til Elefant - Apoteket, hvor vi skulle have en lille flaske kamferdråber. Når tandpinen var over os, var det dulmende med lidt kamfer på en tot vat. Nede på hjørnet af Ahlgade og Nygade beundrede vi Irmars grædende osteruder. Her skulle mor absolut ind efter et halvt pund kaffe og en Richs, for Irmars kaffe var god, og så fik man 6-øres rabatmærker.

På den anden side af Nygade gik vi ind til tobakshandler C. C. Christensen. Far havde slået porcelæns hovedet på sin lange pibe i stykker, da han bankede hovedet ud i kulkassen. Vi skulle også huske at købe et pund langtobak, Batavia Melange, hed det vist. Her fandt vi også fars julegave. En pakke Marietta cerutter til 1 krone og 80 øre. Så havde han noget at byde af, når der kom "fremmede".

Omme i Vestergade lå der en forretning med legetøj og julestads. Her kunne min søster og jeg bruge lang tid. Jeg ønskede mig en dampmaskine med sprit som drivkraft, men mor sagde, at sådan en kunne eksplodere, og huset brænde, og det havde hun sikkert ret i. Vi købte i stedet et sæt møbler til min søsters dukkehus.

Så hastede vi mod stationen, og med lirekassens toner fra "Glade Jul" bad os, nåede vi rettidigt den stopfyldte rutebil.

Nu var vi en dag nærmere ved juleaften, og selv om forberedelserne havde stået på i lang tid, var der altid noget, der først kunne ordnes til sidst. Juleaftens dag over middag blev jeg sendt op på høloftet for at vælte hø ned i foderloen til kreaturerne. De skulle også mærke, at det var jul, sagde min far, og halmfoderet blev erstattet med hø. Da jeg nu var kommet på loftet, benyttede jeg lejligheden til at smutte ind på loftet over den gamle smedje. Her var mange spændende ting at kikke på, men det, der mest tiltrak sig min opmærksomhed, var dog "evighedsmaskinen", en himstregims på en gang to meter, bestående af fire cyklehjul, et antal udtjente sofabjedre, vægtstænger, lodder, trisser og snoretræk. En mand i nabobyen havde i årevis eksperimenteret med maskineriet, men uden resultat, som andre før ham. Man sagde, han havde taget skade af grublerierne. Nu var han død. Jeg tog et rask tag i svinghjulet, men skidtet ville ikke lystre mig. Jeg gik tilbage til høloftet og sprang ned i bunken af det duftende hø.

Endelig nåede vi den glædelige jul. Vi kørte ikke i kirke, for far skulle fodre og malke, og mor skulle forberede festmåltidet med risengrød, flæsketeg, brunede kartofler og rødkål.

Først juledag nåede via vor gamle kirke. Da måltidet var forbi, gik mor op i "den pæne stue" for at tænde juletræet. Julens højdepunkt var nået. Fra træets top strålede stjernen for at minde os om hin stjerne engang over Betlehem. Smukt var træet pyntet med kræmmerhuse, hjerter og engle i snor. Mellem grenene glimtede glaskuglerne i strålende farver. Næsten alt mødte os med genkendelsens glæde i sig. De gamle julesalmer blev nu sunget og far læste juleevangeliet. Endelig kom julegaverne frem. Ikke fra træet fod, som i vore dage, men med spænding hentet frem herfra og derfra, mest bløde pakker med strømper og vanter, men også forskellige spil, som vi kunne forlyste os med i julen og den kommende vinter. Sidst kom godterne på bordet og pebernødderne, så vi kunne spille "Nød i hænde, gæt hvor mange?".

Jo, det blev igen i år en glædelig jul, og alle var forvisset om at "Julen har bragt velsignet bud" og at "æren er Guds i det høje".

Poul E. Carlsen

